

Development of Educational-Research and Defensive Diplomacy at the Command and Staff University of the Islamic Republic of Iran Army

Mahdi Ouria¹

1. Assistant Professor, Cyberpolitics Research Institute, AJA Command and staff University, Tehran, Iran. E-mail: Mahdi.ouria@chmail.ir

Article Info

Article type:
Research Article

Article history:
Received
26 February 2024
Received in revised form
26 May 2024
Accepted
5 August 2024
Published online
13 December 2024

Keywords:
Diplomacy,
Defense
Diplomacy,
Command and staff
university

ABSTRACT

Objective: The development of scientific, educational, and research collaborations requires extensive investigation and study, which is the focus of this research. The aim is to identify the development of defensive diplomacy of the Iranian Army Command and Staff University with friendly and allied countries through a scientific research approach.

Method: This study is applied in terms of its objective and descriptive in terms of method. The researcher utilized an exploratory mixed-method approach for data analysis. In the qualitative analysis process, dimensions and features were identified using a data-driven method, followed by path modeling using the Fornell-Larcker criterion. The statistical population for the quantitative section of the study consisted of 87 professors at the Iranian Army Command and Staff University in 2022, and sampling was done using Cochran's table with simple random sampling. Therefore, 81 questionnaires, designed using the Likert scale, were distributed, and the data were analyzed using Smart PLS software.

Findings: Based on the analysis of the codes extracted by the experts, three main categories were identified and classified: 1. Education with 10 subcategories, 2. Research with 9 subcategories, and 3. Requirements with 10 subcategories.

Conclusion: The results of this research in the form of suggestions and based on the findings have been presented to the vice president of training and education, the vice president of planning and budgeting, the vice president of information and Command and Staff University.

Cite this article: Ouria, Mahdi. (2024). Development of Defense Education-Research Diplomacy of the Command and Staff University of the Islamic Republic of Iran Army, *Military Science & Tactics* 20(69), 125-151. DOI: <https://doi.org/10.22034/qjms.t.2024.2023781.2026>

DOI: [10.22034/qjms.t.2024.2023781.2026](https://doi.org/10.22034/qjms.t.2024.2023781.2026)

Publisher: AJA Command and Staff University

DOI: [10.22034/qjms.t.2024.2023781.2026](https://doi.org/10.22034/qjms.t.2024.2023781.2026)

توسعه دیپلماسی آموزشی - پژوهشی و دفاعی دانشگاه فرماندهی و ستاد ارتش

جمهوری اسلامی ایران

مهدی اوریا^۱

۱. عضو هیئت علمی دانشگاه فرماندهی و ستاد ارتش، پژوهشکده سایبرپلیتیک، تهران، ایران.

رایانامه: Mahdi.ouria@chmail.ir

اطلاعات مقاله	چکیده
نوع مقاله:	هدف: توسعه همکاری‌های علمی، آموزشی و پژوهشی نیازمند بررسی و مطالعه
مقاله پژوهشی	وسیع است که هدف این تحقیق قرار دارد تا با بهره‌گیری از یک روش علمی پژوهشی توسعه دیپلماسی دفاعی دافوس آجا با کشورهای دوست و هم‌پیمان شناسایی گردد.
تاریخ دریافت:	روش: این تحقیق از نظر هدف کاربردی و از نظر روش توصیفی است، محقق در
۱۴۰۲/۱۲/۰۷	تجزیه تحلیل از رویکرد آمیخته اکتشافی (کیفی-کمی) بهره برده است. در فرآیند
تاریخ بازنگری:	تجزیه و تحلیل کیفی به روش داده بنیان ابعاد و ویژگی‌ها شناسایی و سپس در
۱۴۰۳/۰۳/۰۶	مدل‌سازی مسیر از معیار فورنل-لارکر استفاده گردید. جامعه آماری بخش کمی این
تاریخ پذیرش:	پژوهش اساتید دانشگاه فرماندهی و ستاد آجا در سال ۱۴۰۱ به تعداد ۸۷ نفر و
۱۴۰۳/۰۵/۱۵	نمونه‌گیری با استفاده از جدول کوکران به روش تصادفی ساده انجام گردید. از این رو
تاریخ انتشار:	تعداد ۸۱ پرسشنامه که با طیف لیکرت تنظیم‌شده توزیع و تحلیل با نرم‌افزار
۱۴۰۳/۰۹/۲۳	Smart PLS انجام شد.
کلیدواژه‌ها:	یافته‌ها: بر اساس بررسی به‌عمل‌آمده از کدهای استخراج‌شده توسط خبرگان، ۳
دیپلماسی،	محور شناسایی و دسته‌بندی شدند که عبارت‌اند از: ۱. آموزش با ۱۰ مقوله، ۲.
دیپلماسی دفاعی،	پژوهش با ۹ مقوله و ۳. الزامات با ۱۰ مقوله.
دافوس، دافوس آجا	نتیجه‌گیری: نتایج این تحقیق در قالب پیشنهادات و بر اساس یافته‌ها به معاونت
	تربیت و آموزش، معاونت طرح و برنامه‌وبودجه، معاونت اطلاعات و دانشگاه فرماندهی
	و ستاد آجا ارائه گردیده است.

استناد: اوریا، مهدی. (۱۴۰۳). توسعه دیپلماسی آموزشی - پژوهشی دفاعی دانشگاه فرماندهی و ستاد ارتش ج. ا. ایران. علوم و

فنون نظامی، ۲۰(۶۹)، ۱۵۱-۱۲۵.

DOI: <http://doi.org/10.22034/qjmst.2024.2023781.2026>

ناشر: دانشگاه فرماندهی و ستاد ارتش جمهوری اسلامی ایران

DOI: 10.22034/qjmst.2024.2023781.2026

Development of Educational-Research and Defensive Diplomacy at the Command and Staff University of the Islamic Republic of Iran Army

Mahdi Ouria¹

Extended Abstract

Introduction

Defense diplomacy serves as a cornerstone of national defense policy, enabling states to secure and sustain strategic interests while fostering regional and global security. By bridging defense sectors across nations—whether aligned or divergent in strategic priorities—it plays a pivotal role in advancing peace and stability within security architectures, thereby supporting broader foreign policy objectives. Central to this endeavor is the integration of scientific, educational, and research collaboration into diplomatic frameworks. Such synergies not only enhance trust and stability among regional and extra-regional actors but also mitigate adversarial competition. For instance, the Command and Staff University of the Islamic Republic of Iran Army has institutionalized defense diplomacy through student exchanges with allied nations, including China, Pakistan, and Russia. However, while these initiatives align with national directives such as the Comprehensive Scientific Map and the Armed Forces' International Relations Guidelines, their scope remains insufficient to fully realize strategic goals. As the premier institution for training military leaders, the University must expand its scientific and educational outreach to address evolving security challenges. This study thus employs a rigorous methodological framework to identify actionable strategies and stakeholders critical to advancing the University's defense educational-research diplomacy with allied

¹Assistant Professor, Cyberpolitics Research Institute, AJA Command and staff University, Tehran, Iran. E-mail: Mahdi.ouria@chmail.ir

nations, addressing the core question: How can the Command and Staff University systematically develop its defense diplomacy through academic and research collaboration?

Methodology

This applied research adopts a mixed-methods exploratory approach (qualitative-quantitative). The quantitative phase surveyed 87 faculty members of the Command and Staff University in 2022–2023, with 81 participants selected via Cochran’s formula using simple random sampling. Data were collected through Likert-scale questionnaires and analyzed via Smart PLS software.

Findings

Three thematic axes emerged from expert-coded analysis:

1. Education:

- Student/faculty exchanges
- Joint short-term skill courses
- Development of future war-oriented curricula
- Multilingual faculty training
- International publication of educational materials
- Collaborative strategic documents (e.g., memoranda of understanding)
- Cross-border content sharing and team-based curriculum design

2. Research:

- Joint conferences and academic tourism programs
- Collaborative research projects and publications
- Combined military exercises
- Shared R&D centers
- International research delegations

3. Prerequisites:

- Strategic foresight and infrastructure investment
- Budget allocation aligned with national priorities
- Cross-cultural competency and communication protocols
- Policy frameworks (strategic goals, standards, coordination mechanisms)
- Residential and digital infrastructure (e.g., virtual platforms)

Conclusion

This study delineates a novel framework for defense educational-research diplomacy, extending beyond prior literature by empirically identifying context-specific requirements for the Command and Staff University. While existing research informs foundational knowledge, this work uniquely addresses gaps in operationalizing defense diplomacy within military academia. By aligning findings with the strategic needs of the Islamic Republic of Iran Army, the study provides actionable insights for institutionalizing collaborative defense education and research, thereby enhancing the University's role as a global security partner.

References

- Comprehensive scientific map of the country approved by the Supreme Council of the Cultural Revolution, 2010, P-53
- Hajizadeh, Sirous. (2019). The Model of Defense Diplomacy of the Islamic Republic of Iran in the Direction of Securitization and Deepening of the Islamic Revolution, *Afaq-e-Nemhet*, 48(13): 209-254
- Minaei, Hajjani, Ebrahim, Dehghan, Jafarzadehpour, Foruzandeh. (2016). Determining the Main Drivers of Defense Diplomacy of the Islamic Republic of Iran at Regional and International Levels. *Defense Futures*, 1(1), 7-26.
- Mottaqi, Ebrahim&Poostinchi, Zohreh. (2016). *Approaches and Processes of Defense Diplomacy in the National Security Strategy of the Islamic Republic of Iran*, Tehran: Defense Strategy Research Center Publications
- Yousefvand, Yaghoub, Mahdian, Hossein, & Yousefvand, Ayoub. (2019). The Crisis Order and the Consequences of the Defense Diplomacy Strategy of the Islamic Republic of Iran. *Defense Policy*, 28(109), 113-

مقدمه

دیپلماسی دفاعی یکی از راه‌های کسب و حفظ منافع و امنیت ملی و مهم‌ترین شاخص سیاست دفاعی هر کشور است (متقی، ۱۳۹۵: ۲۸۲). دیپلماسی دفاعی یک پل مطمئن میان حوزه‌های دفاعی کشورهای مختلف با گرایش‌های همسو و یا ناهمسو باهدف تأمین صلح و امنیت کشورهای یک حوزه امنیتی خاص می‌سازد که نقش مهمی در نیل به اهداف سیاست‌های امنیتی و خارجی کشورها ایفا می‌کند. فعالیت‌هایی مانند گفتگوهای امنیتی در سطوح راهبردی، تبادل‌های آموزشی و نظامی، واردات و صادرات سلاح و تجهیزات دفاعی، برگزاری رزمایش‌های مشترک از سوی کشورها و... را شامل می‌شود (یوسف‌وند، ۱۳۹۸).

کاربرد دیپلماسی دفاعی بالا بردن سطح تعامل همکاری کشورها و جایگزین کردن ثبات و اعتمادسازی به‌جای تنش میان بازیگران منطقه‌ای و فرامنطقه‌ای است. بر اساس آموزه‌های دینی و اسلامی نیز می‌توان دیپلماسی دفاعی را به‌عنوان بخشی از ابزار قدرت راهبردی برای نیل به اهداف و منافع ملی کشور محسوب نمود (حاجی‌زاده، ۱۳۹۹).

مهم‌ترین اقدام دیپلماسی دفاعی در همکاری با کشورهای دوست و هم‌پیمان تاکنون بر موضوعاتی چون آموزش نظامی، اعزام وابسته نظامی، انعقاد پیمان‌های دفاعی، انجام رزمایش‌های مشترک، انتقال فن‌آوری‌های نظامی و تسلیحاتی، انعقاد پیمان‌های عدم تجاوز، همکاری‌های علمی و فنی نظامی و دفاعی، پیشگیری و حل‌وفصل چالش‌ها و منازعه‌ها، حضور در پیمان‌های امنیتی و در سطح بین‌المللی، حضور در عملیات‌های حفظ صلح سازمان ملل متحد، تشکیل نهادهای دفاعی بین‌المللی، ایجاد و پیوستن به معاهدات خلع سلاح و کنترل تسلیحات و ایجاد سازوکارهای نظارتی مؤثر بر حقوق بین‌المللی بشردوستانه صورت گرفته است (جعفری، ۱۳۹۸).

یکی از حوزه‌هایی که نقش بسیار مؤثری در تقویت دیپلماسی دفاعی ایفا می‌کند توجه به رویکردهای علمی، پژوهشی و آموزشی در دیپلماسی است که با افزایش سطح این‌گونه مناسبات، زمینه حضور و افزایش همکاری را برای دیپلماسی دفاعی فراهم می‌کند. هر قدر تعامل‌های آموزشی و پژوهشی بین کشورها بیشتر شود، ضمن کسب و ارتقای دانش و علوم، از رفتارهای تنش‌زا و رقابت‌های منفی فی‌مابین نیز کاسته می‌شود که در نقشه جامع علمی کشور نیز به تقویت و توسعه تعامل علمی و آموزشی گسترده با کشورهای منطقه و جهان اسلام تأکید شده است (نقشه جامع علمی کشور مصوبه شورای عالی انقلاب فرهنگی، ۱۳۸۹، ۵۳). دیپلماسی آموزشی زیرمجموعه دیپلماسی عمومی بوده و تلاش می‌کند با بهره‌گیری از ظرفیت‌های علمی و آموزشی کشور، به ایجاد تغییرات در توانمندی‌ها، باورها و نگرش‌های

مخاطبان خود در راستای تأمین اهداف ملی منطبق بر نقشه جامع علمی کشور مبادرت نماید. دیپلماسی آموزشی شامل حوزه‌هایی چون: علم و فناوری، علوم اجتماعی و انسانی و... است که می‌تواند به‌عنوان ابزاری کارآمد با رویکردهای مختلف در روابط بین‌الملل مورد بهره‌برداری قرار گیرد. بهره‌مندی قدرت‌ها از ابزارهای آموزشی که پیوند ناگسستنی با قدرت دارد، توانایی کسب اهداف موردنظر دولت‌ها را با درگیر ساختن نخبگان و ملت‌ها و انتقال اهداف خود به‌وسیله سیستم آموزشی در ابعاد بین‌المللی و فراملی را در پی دارد. از این‌رو یکی از راه‌هایی که می‌توان به‌وسیله آن دیپلماسی را در بین کشورها گسترش داد، توسعه کنش‌های آموزشی و پژوهشی با کشورهای دوست و هم‌پیمان است.

با توجه به اینکه یکی از ابعاد مهم قدرت و اقتدار ملی هر کشور، توان و قدرت علمی- فناوری آن کشور است. ارتش جمهوری اسلامی ایران نیز از این قاعده مستثنا نبوده و برقراری ارتباطات و تعاملات در حوزه‌های علمی با کشورهای دوست و هم‌پیمان می‌تواند زمینه‌های لازم را برای انتقال و تبادل علوم و فناوری‌های پیشرفته به‌طور خاص در حوزه‌های دفاعی را فراهم آورد.^۱ از این‌رو برقراری، حفظ و توسعه هدفمند روابط به‌طور خاص با کشورهای همسایه، مسلمان و دوست و هم‌پیمان حائز اهمیت بوده و از عوامل مهم و تأثیرگذار بر حفظ و ارتقای آمادگی دفاعی آجا و توان رزمی نیروهای تابعه برای انجام مأموریت‌های محوله است. ضمن اینکه در دستورالعمل مناسبات نظامی خارجی ارتش جمهوری اسلامی ایران به‌عنوان، یک هدف در چارچوب سیاست خارجی به آن تأکید شده است.^۲

بررسی‌ها حکایت از آن دارد دیپلماسی دفاعی به همراه دیپلماسی آموزشی در دانشگاه فرماندهی و ستاد ارتش جمهوری اسلامی ایران اکنون با تبادل دانشجو با کشورهای دوست و هم‌پیمان مانند چین، پاکستان، روسیه، عمان، هند و... به‌صورت منظم انجام که این تعامل متقابل تأمین‌کننده تمامی اهداف و سیاست‌های مدنظر در نقشه جامع علمی کشور، دستورالعمل روابط علمی بین‌المللی نیروهای مسلح جمهوری اسلامی ایران و دستورالعمل مناسبات نظامی خارجی ارتش جمهوری اسلامی ایران نیست و باید در خصوص توسعه آن اقدامات لازم صورت پذیرد. از این‌رو دانشگاه فرماندهی و ستاد آجا به‌عنوان عالی‌ترین مرکز علمی و پژوهشی ارتش که تربیت فرماندهان، مدیران و افسران عالی‌رتبه را عهده‌دار است، اقدامات مناسبی در جهت تحقق اسناد بالادستی انجام داده ولی توسعه تعامل‌های علمی،

^۱ دستورالعمل روابط علمی بین‌المللی ن.م مصوبه ستاد کل نیروهای مسلح دی‌ماه سال ۱۳۹۹

^۲ دستورالعمل مناسبات نظامی خارجی ارتش جمهوری اسلامی ایران، مصوبه آجا سال ۱۴۰۰ ص ۱

آموزشی و پژوهشی نیازمند بررسی و مطالعه وسیع‌تری بوده که هدف این تحقیق قرار دارد تا با بهره‌گیری از یک روش علمی پژوهشی، کنش‌ها و مداخله‌گرهای مؤثر در توسعه دیپلماسی دفاعی دافوس^۱ آجا با کشورهای دوست و هم‌پیمان شناسایی گردد. بر این اساس پژوهشگر به دنبال پاسخ به این سؤال اساسی است که توسعه دیپلماسی آموزشی - پژوهشی دفاعی دانشگاه فرماندهی و ستاد ارتش ج.ا. ایران چگونه است؟

مبانی نظری و پیشینه‌های پژوهش

تاریخچه دیپلماسی

دیپلماسی به مفهوم امروزی با اصول و قواعد مدون قدمت چندانی ندارد و به صورت غیررسمی به قرارداد وستفاليا در سال ۱۶۴۸ باز می‌گردد و به صورت رسمی با کنوانسیون ۱۹۶۱ وین مدون و قانونمند می‌گردد؛ اما این امر به مفهوم نفی پیشینه تاریخی دیپلماسی به‌عنوان شیوه حل منازعات و مکانیزم رایج برای تعقیب اهداف دولت‌ها نیست. از نظر تاریخی، دیپلماسی با قدمت شکل‌گیری نخستین جوامع و تمدن‌های بشری پیشینه دارد؛ بدین معنا که تمدن‌های اولیه جوامع بشری در کنار جنگ از مذاکره و گفت‌وگو نیز بهره می‌بردند و بر اساس چنین نگرشی است که پژوهشگران، دوره‌های مختلفی را برای دیپلماسی در تاریخ سیاسی جهان تقریر می‌کنند. در این چارچوب از دیپلماسی هیئت آتن در برابر اسپارت و دیپلماسی امپراتوری‌های ایران و روم و بالأخره دیپلماسی مسلمانان و پیامبر در مقابل امپراتوری‌های موجود یاد می‌شود؛ بنابراین دیپلماسی به مفهوم به‌کارگیری شیوه‌های مسالمت‌آمیز و استفاده از مذاکره و گفت‌وگو برای ختم جنگ، اعاده صلح و تأمین اهداف، نه تنها در حکومت مدینه‌النبی که در دوره‌های قبل از میلاد نیز وجود داشته است. نکته مهم در تمایز دوره‌های تاریخی مختلف دیپلماسی آن است که در گذشته گفت‌وگو و مذاکره فاقد چارچوب‌های قانونی و ضوابط علمی بوده و عمدتاً بر رسوم و آداب محلی طرفین استوار بود. هرچند برخی از قواعد و مقررات مربوط به دیپلماسی را در تمدن‌های یونان و روم شاهد هستیم، اما در «بیزانس» دیپلماسی به صورت یک فن و حرفه مورد توجه قرار گرفته و برخی قوانین برای آن تدوین می‌گردد.

تاریخچه دانشگاه فرماندهی و ستاد آجا

^۱ دانشگاه فرماندهی و ستاد ارتش جمهوری اسلامی ایران.

دانشگاه فرماندهی و ستاد آجا یک موسسه آموزش عالی قدیمی در ایران است که سنگ بنای آن در سال ۱۳۱۲ شمسی، در محل فعلی و با عنوان «دانشگاه جنگ» نهاده شد. در ابتدا، یک گروه پنج‌نفری از افسران فرانسوی به سرپرستی سپهبد فرانسوا ژاندر به‌عنوان کادر هیئت‌علمی و به‌منظور برنامه‌ریزی آموزشی و تدریس به استخدام ارتش ایران درآمدند. این گروه تحت فرماندهی یکی از امرای ارتش ایران به نام سرلشکر امان‌الله جهانبانی به فعالیت مشغول شدند. در اواخر سال ۱۳۱۷ شمسی، به دلیل وقوع جنگ جهانی دوم و خروج فرانسوی‌ها، افسران ایرانی دانش‌آموخته دانشگاه جنگ جایگزین افسران فرانسوی شدند و کار طرح‌ریزی آموزشی و تدریس را به عهده گرفتند. در سال ۱۳۲۴ شمسی به علت مشکلات ناشی از جنگ جهانی دوم، دانشگاه جنگ به‌طور موقت تعطیل شد و این دوره رکود چهار سال به طول انجامید.

در سال ۱۳۲۶، دانشگاه جنگ مجدداً گشایش یافت. از آبان ماه سال ۱۳۳۸ شمسی عنوان سازمان «دانشگاه جنگ» به «دانشگاه فرماندهی و ستاد» تغییر یافت. لیکن از بیست و یکم شهریورماه ۱۳۴۰ شمسی مجدداً نام «دانشگاه فرماندهی و ستاد» به «دانشگاه جنگ» تغییر و دانشگاه با زیرمجموعه اصلی بکار خود ادامه داد. (احتمالاً در این زمان دانشکده پیاده، زرهی و دانشکده‌های پشتیبانی اداری مستقل شده‌اند).

پس از پیروزی شکوهمند انقلاب اسلامی و لزوم تجدیدنظر و بازنگری مدارک آموزشی، دانشگاه تعطیل شد. با شروع جنگ تحمیلی، استادان دانشگاه برای طرح و هدایت عملیات‌ها و کسب تجارب عملی به صحنه جنگ شتافتند؛ تعطیلی دانشگاه تا سال ۱۳۶۱ ادامه یافت. در این سال به دلیل نیاز به افسران طراح، باوجود تنگناها و علاقه افسران به حضور مسلم در جبهه‌های جنگ، دانشکده فرماندهی و ستاد نیروی زمینی بازگشایی و در دوره‌های آموزشی کوتاه‌مدت و فشرده به آموزش فرماندهان همت گماشت و آنان را برای فرماندهی یگان‌های عملیاتی در رده تیپ و بالاتر آماده نمود. در سال ۱۳۶۹ پس از تدوین و تصویب قانون ارتش جمهوری اسلامی ایران و اوامر مؤکد فرماندهی معظم کل قوا^(مدظله‌العالی) و تدبیر ریاست ستاد مشترک وقت ارتش، دانشکده‌های فرماندهی و ستاد نیروی زمینی، هوایی و دریایی در یکدیگر ادغام شده و با نام دانشگاه فرماندهی و ستاد ارتش جمهوری اسلامی ایران «دافوس آجا» تحت یک فرماندهی و در تابعیت ستاد مشترک وقت ارتش جمهوری اسلامی ایران قرار گرفت.^۱

^۱ دفترچه راهنمای دانشجویان ورودی سال ۱۴۰۰، ص ۳.

دیپلماسی آموزشی دانشگاه فرماندهی و ستاد آجا

به علت ویژگی‌های خاص دیپلماسی دفاعی دانشگاه فرماندهی و ستاد ارتش جمهوری اسلامی ایران مبانی نظری موجود در خصوص موضوع تحقیق به دو بخش تقسیم می‌شود؛ دیپلماسی دفاعی و دیپلماسی آموزشی و علم و فناوری. در دیپلماسی دفاعی پیشران‌های اصلی دیپلماسی دفاعی جمهوری اسلامی ایران با سایر کشورها به دو سطح منطقه‌ای و بین‌المللی تقسیم‌بندی شده است. در این تقسیم‌بندی پیشران‌های ائتلاف دو و چندجانبه منطقه‌ای با کشورهای منطقه، ائتلاف دو و چندجانبه جهانی با همه کشورها، تنش‌زدایی و اعتمادسازی با سایر کشورها و تهدید متقابل و مقاومت‌گرایی در دیپلماسی دفاعی به‌عنوان پیشران‌های اصلی دیپلماسی دفاعی مطرح گردیده است همچنین پیشران‌های تعامل سازنده، همزیستی مسالمت‌آمیز با سایر کشورها، همگرایی و امنیت دسته‌جمعی به‌عنوان پیشران کلیدی دیپلماسی دفاعی شناسایی شده است (مینایی، ۱۳۹۵).

تاریخچه تبادل دانشجو

اولین دانشجوی خارجی در سال ۱۳۳۷ از کشور ترکیه با نام سرگرد پیاده نوری داش‌دلن در دافوس ارتش پذیرفته شد و تا سال ۱۳۵۷ تعداد ۳۰ نفر از کشورهای مختلف به شرح جدول شماره ۱ در دافوس ارتش پذیرش و در این دانشگاه تحصیل کردند (خالدنژاد، ۱۳۷۴).

جدول (۱) تعداد دانشجویان و کشورهای اعزام‌کننده دانشجو به دافوس ارتش

ردیف	کشور	تعداد
۱	ترکیه	۳ نفر
۲	فرانسه	۱ نفر
۳	پاکستان	۱۲ نفر
۴	هندوستان	۴ نفر
۵	یمن شمالی	۴ نفر
۶	مصر	۴ نفر
۷	عربستان	۱ نفر
۸	سودان	۱ نفر

با شروع جنگ تحمیلی، فرآیند برگزاری دوره‌های فرماندهی و ستاد و همچنین جذب دانشجویان خارجی تعطیل گردید.

پس از پایان جنگ و از سال ۱۳۷۰ ه. ش تاکنون ۹۳ نفر دانشجو از کشورهای پاکستان، هند، یمن، سوریه، سودان، عمان، عراق به شرح جدول شماره ۲ موفق به حضور و گذراندن دوره فرماندهی و ستاد در دانشگاه فرماندهی و ستاد ارتش گردیده‌اند.

در سال ۱۳۹۸ و به مدت دو سال تعداد دو نفر دانشجوی اعزامی از کشور کره شمالی موفق به گذراندن دوره زبان فارسی در دانشگاه شدند.

از سال ۱۳۷۰ حدود ۶۰ درصد از اساتید دانشگاه فرماندهی و ستاد ارتش به منظور شرکت در دوره‌های فرماندهی و ستاد و دفاع ملی به دانشگاه‌های نظامی کشورهای چین، هند، پاکستان، عمان، سوریه و قزاقستان اعزام گردیده‌اند (شیدایی، ۱۳۹۹: ۱۵۰-۱۴۸).

جدول (۲) تعداد دانشجویان و کشورهای اعزام کننده دانشجویان به دافوس ارتش

ردیف	کشور	تعداد
۱	پاکستان	۶۳
۲	عمان	۱۴
۳	سوریه	۵
۴	یمن	۲
۵	سودان	۱
۶	عراق	۸

توسعه

وضعیت مشخصی از رشد یا پیشرفت را توسعه گویند. توسعه در لغت به معنای رشد تدریجی در جهت پیشرفته‌تر شدن، قدرتمندتر شدن تغییر و پیشرفته شدن است.^۱ بروکفلید در تعریف توسعه می‌گوید: توسعه را باید برحسب پیشرفت به‌سوی اهداف رفاهی نظیر کاهش فقر، بیکاری و نابرابری تعریف کنیم، به‌طورکلی توسعه جریانی است که در خود تجدید سازمان و سمت‌گیری متفاوت کل نظام اقتصادی - اجتماعی را به همراه دارد. توسعه علاوه بر اینکه بهبود میزان تولید و درآمد را در بردارد، شامل دگرگونی‌های اساسی در ساخت‌های نهادی، اجتماعی - اداری و همچنین دیدگاه‌های عمومی مردم است. توسعه در بسیاری از موارد، حتی عادات و رسوم و عقاید مردم را نیز در برمی‌گیرد. آقای مصطفی ازکیا در نتیجه‌گیری خود از بحث توسعه، توسعه را به معنای کاهش فقر، بیکاری، نابرابری، صنعتی شدن بیشتر، ارتباطات بیشتر، ایجاد نظام اجتماعی مبتنی بر عدالت و افزایش مشارکت مردم در امور سیاسی جاری تعریف می‌کند (رنجه، ۱۴۰۱). حسین عظیمی توسعه را به معنای بازسازی جامعه بر اساس اندیشه‌ها و بصیرت‌های تازه تعبیر می‌نماید. این اندیشه‌ها و بصیرت‌های تازه در دوران مدرن، شامل سه اندیشه "علم‌باوری"، "انسان‌باوری" و "آینده‌باوری" است (ممتاز، ۱۳۹۴). به همین منظور باید برای نیل به توسعه، سه اقدام اساسی درک و هضم اندیشه‌های جدید، تشریح و تفصیل این

^۱ Cambridge Dictionary

اندیشه‌ها و ایجاد نهادهای جدید برای تحقق عملی این اندیشه‌ها صورت پذیرد. امروز تلقی از مفهوم توسعه، فرآیندی همه‌جانبه است (نه فقط توسعه اقتصادی) که معطوف به بهبود تمامی ابعاد زندگی مردم یک جامعه (به‌عنوان لازم و ملزوم) است.

دیپلماسی آموزشی

دیپلماسی آموزشی، اساساً بر طبق سیاست‌های کلان یک کشور در حوزه‌های سیاسی، نظامی، اقتصادی و اجتماعی تدوین، هدایت و کنترل می‌شود و بر اساس توانمندی‌های گسترده‌ای که در بهره‌گیری از روندهای آموزشی و علمی در جهت انگاره‌سازی و بر ساختن هویت‌هایی همسو با منافع کشورها ایجاد می‌کند به ابزار مؤثری جهت تأمین اهداف و منافع کشورها تبدیل شده است. در این نوع دیپلماسی کار ویژه خاص آموزش یعنی ایجاد تغییرات نسبتاً پایدار در رفتار، باورها و توانمندی‌های مخاطبان از طریق اقناع و مجاب‌سازی به‌واسطه تأثیر بر نگرش‌ها و هویت‌های مخاطبان برای تأمین منافع طرف مقابل تلفیق شده و در قالب مفهوم "دیپلماسی آموزشی" می‌تواند در انگاره‌سازی‌های هویتی برآورنده منافع و اهداف کشورها باشد. (نورمحمدی، ۱۳۹۵).

دیپلماسی علم و فناوری

دیپلماسی علم و فناوری به مجموعه‌ای از شیوه‌ها و زمینه‌های مطالعات دانشگاهی مربوط به استفاده و تبادل علم و فناوری برای اهدافی فراتر از کشف علمی اطلاق می‌شود. اگرچه تعاملات علمی بین دانشمندان دیپلمات‌ها مدت‌هاست که وجود دارد اما دیپلماسی علمی به‌عنوان یک حوزه موردعلاقه دانشگاهی، یک زمینه نسبتاً جدید است. برخلاف دیپلماسی سنتی، متصدیان دیپلماسی علمی ممکن است فقط دیپلمات‌ها نباشند (Porsdam, 2024).

دیپلماسی علم و فناوری را می‌توان استفاده از ظرفیت‌های علم و فناوری برای تحقق اهداف سیاست خارجی و همین‌طور استفاده از ظرفیت‌های دیپلماسی برای پیشبرد علم و فناوری تعریف کرد (ذوالفقارزاده، ۱۳۹۳). دیپلماسی علم و فناوری استفاده از همکاری‌های علمی میان کشورها برای مواجهه با مشکلات مشترکی است که بشریت با آن مواجه بوده و ایجاد همکاری‌های سازنده بین‌المللی است. درواقع می‌توان گفت دیپلماسی علمی و فناوری مجموعه‌ای از استراتژی‌ها و تاکتیک‌هایی است که در خدمت دستگاه سیاست خارجی یک کشور قرار می‌گیرد و ضمن بهره‌برداری این دستگاه از دستاوردهای علمی و فناوری برای ارتقای ظرفیت‌های خود، باعث می‌شود زمینه‌های توسعه و پیشرفت علم و فناوری در یک کشور و خلق ثروت و توسعه پدیدار شود. هدف اصلی دیپلماسی علمی و فناوری استفاده از علم

برای پیشبرد اهداف سیاست خارجی یک کشور یا منافع بین چند کشور است ذوالفقارزاده، (۱۳۹۵).

مدیریت آموزشی

مدیریت آموزشی به معنی عام، برنامه‌ریزی، سازمان‌دهی، هدایت، هماهنگی و نظارت و ارزشیابی فرایند آموزش تعریف شده است؛ اما مدیریت به معنی خاص، فرایند هماهنگ کردن استعدادها و آدمی و بهره‌گیری از شرایط محیطی برای اهداف آموزشی است (صافی، ۱۳۹۳: ۶۹-۷۰).

پیشینه‌های تحقیق

در حوزه دیپلماسی علم و فناوری دهشیری در مقاله‌ای با عنوان دیپلماسی آموزشی جمهوری اسلامی ایران در آسیای مرکزی پیشران‌های حفظ روابط خوب همسایگی و همزیستی مسالمت‌آمیز، ارتقای سطح همکاری، برابری، نفع دوجانبه، احترام و به رسمیت شناختن استقلال کشور، عدم دخالت در امور داخلی و کمک به صلح و ثبات منطقه را جهت توسعه دیپلماسی آموزشی با سایر کشورها مطرح نموده است (دهشیری، ۱۳۹۵).

از طرفی علم در دیپلماسی نقش دوگانه‌ای را ایفا می‌کند. در این رویکرد در زمان صلح از دانشمندان برای حمایت از سیاست‌های خارجی و بهبود تصمیم‌گیری‌های خارجی و در زمان جنگ با بسیج نمودن منابع علمی و فناوری برای توسعه سلاح‌ها و جنگ‌افزارها استفاده می‌شود. به عبارتی از دانش و علم به بهبود اقدامات سیاست خارجی با استفاده از راه‌کارهای علمی برای توسعه و گسترش صلح استفاده می‌شود (مهدی‌نژاد نوری، ۱۳۹۸).

سازمان ملل متحد دیپلماسی علم و فناوری از طریق نظام سیاست خارجی کشورها با سه رویکرد علم در دیپلماسی، دیپلماسی برای علم و علم برای دیپلماسی مطرح کرده است که در رویکرد علم در دیپلماسی، علم و فناوری به‌عنوان حمایتگر و پشتوانه تأمین و تحقق اهداف سیاست خارجی و برقراری ارتباط عمل می‌کند.^۱ علم برای دیپلماسی را ایجاد و بهره‌مندی از ظرفیت‌های علمی میان دانشمندان و دیپلمات‌ها می‌داند.^۲

مؤلفه‌های شناسایی شده برای پیشران دیپلماسی علم و فناوری توسط مقیمی و همکارانش نیز به شرح زیر است:

^۱ United Nation Conference on Trade and Development Report(2003), Science and technology diplomacy, concepts and elements of a work program, Nations United Publications Diplomacy.

^۲ Bernes, Lee & House Ch (2010) diplomacy in Science in new Frontier Science Diplomacy Navigating the Canging Balance in Power London(5-6).

- ظرفیت‌سازی.
- حفظ و تقویت ارتباط میان دانشمندان و سیاستمداران جامعه.
- آموزش با موضوع سیاست‌گذاری علمی.
- ایفای نقش مؤثر علم و فناوری در تقسیم کار بین‌المللی.
- همکاری در به‌کارگیری زبان علمی در تعاملات بین‌المللی کشورها.
- معرفی متخصصان حوزه‌های دانشگاهی به‌عنوان رایزن علمی و فناوری در سفارتخانه‌های کشور.
- مطالعه و شناسایی انواع دیگر دیپلماسی مانند دیپلماسی فرهنگی و... با هدف تسهیل دیپلماسی علم و فناوری.
- همکاری با سایر نهادها در قانون‌گذاری و تعیین ساختار برای توسعه دیپلماسی علم و فناوری.
- تعریف و تبیین مؤلفه‌های جذابیت علم و فناوری برای دیپلماسی (مقیمی، ۱۳۹۵).
- پناهی پیشران‌های مؤثر در دیپلماسی علمی را به پنج دسته اصلی، بهبود کیفیت آموزش، تولید دانش، پژوهش و نوآوری، توسعه اقتصادی (مزیت ارزان بودن هزینه‌های تحصیلی و زندگی نسبت به سایر کشورها)، توسعه منابع انسانی، جایگاه و برند کشور و قدرت نرم دسته‌بندی کرده است (پناهی، ۱۳۹۹).
- وزیری همکاری‌های علمی و فناورانه میان نهادهای علمی، تسهیل فرایند صدور روادید، تسهیلات مناسب برای جامعه علمی، افزایش بودجه مناسب به مراکز آموزش عالی را به‌عنوان پیشران‌های توسعه دیپلماسی علم و فناوری بیان کرده است (وزیری، ۱۴۰۰). همچنین تسلیمی پیشران‌های مؤثر بر توان دانشگاه‌ها در توسعه دیپلماسی علم و فناوری را در موارد زیر عنوان نموده است:
- چشم‌انداز مشترک و راهبرد آینده‌نگر.
- اهمیت به معاون بین‌الملل رئیس دانشگاه در ساختار رسمی و غیررسمی دانشگاه.
- فرهنگ‌سازمانی مدیریت باز.
- ساختار انعطاف‌پذیر.
- ایفای نقش ترکیبی توسط هیئت‌رئیس و رئیس دانشگاه.
- الگوی رهبری حمایتی مدیریت از فعالیت‌های بین‌المللی.
- قدردانی مدیریت از افراد مخاطره‌پذیر و صاحب ایده.
- توسعه شبکه‌های بین‌المللی، راهبردها و همکاری‌های همه‌جانبه.
- تشویق و حمایت از فعالیت‌ها در راستای تعاملات علمی بین‌المللی.

- بسترسازی برای احساس محیط رقابتی در عرصه بین‌الملل.
- آزادسازی بانک‌های داده و اطلاعات و پرداخت حق عضویت در نمایه‌های بین‌المللی.
- ارتقای استقلال مالی و بودجه‌های متنوع دانشگاه.
- احداث پردیس‌های بین‌المللی.
- ارائه برخی از کرسی‌های درسی به زبان اصلی.
- توان دانشگاه در ایجاد و توسعه گسترده کرسی‌های برخط.
- استقبال از ورود دانشجویان و اساتید خارجی به دانشگاه و استفاده از واحدها یا تخصیص کرسی‌های تدریس.
- پذیرش حقانیت ملی و علمی توسط کشورهای دیگر.
- تربیت نیروهای دانشی در بدنه وزارت امور خارجه.
- افزایش اعضای کارآفرینی که حاضر به انجام پروژه‌های بین‌المللی هستند.
- راه‌اندازی انکوباتور، پارک علم و فناوری و شرکت‌های زایشی با تمایل به به‌کارگیری دانشجویان، پژوهشگران و اساتید بین‌المللی.
- ارتقای سهم مباحث مربوط به توسعه علمی و فناورانه کشور در مذاکرات و چانه‌زنی‌های بین‌المللی (تسلیمی ۱۳۹۷).

روش‌شناسی پژوهش

این تحقیق از نظر هدف کاربردی و رویکرد آن آمیخته اکتشافی (کیفی-کمی) است. لذا در ابتدا ابعاد و ویژگی اسناد در نقش متغیرهای جمعیت شناختی از کدگذاری باز مورد طبقه‌بندی و تفسیر قرار گرفت و سپس فرایند تجزیه و تحلیل داده‌های کیفی در قالب مکتب سیستماتیک استراوس و کوربین^۱ (۱۹۹۴)، بر اساس کدگذاری انتخابی انجام و منعکس گردیدند. همچنین نتایج پژوهش بر اساس بازبینی تشخیص روایی و پایایی پژوهش کیفی کرسول^۲ (۲۰۱۴)، بررسی گردید.

روش نمونه‌گیری بخش کیفی پژوهش حاضر به صورت هدفمند و اطلاعات محور است. یعنی بر اساس هدف تحقیق و نیز نمونه‌ای که غنی‌ترین اطلاعات را می‌تواند به صورت غیراحتمالی و بر اساس اهداف پژوهش از مصاحبه به ما بدهند، استفاده نمودیم. لذا بر اساس نظریه تطبیق مستمر هر یک از خبرگان دارای ویژگی تجربه ۱- گذراندن دوره آموزشی و پژوهشی در مراکز

^۱ Strauss & Corbin

^۲ Creswell

نظامی کشورهای دوست و همسایه ۲- فعالیت علمی- پژوهشی در دانشگاه‌های نظامی ۳- تمایل به پاسخ به سؤالات دیپلماسی آموزشی- پژوهشی دفاعی ۴- نظامی و عضو هیئت‌علمی در دانشگاه نظامی بودند و به تعداد ۱۴ نفر به صورت غیراحتمالی انتخاب شدند و با آنها مصاحبه انجام پذیرفت. این مصاحبه‌ها تا جایی ادامه پیدا نمود که دیگر گزاره جدیدی برای مقوله‌بندی یافت نشد و به نقل از گلیسر، ما به نقطه اشباع نظری رسیدیم.

اشباع نظری نقطه‌ای است که، مقوله‌های ما که از گزاره‌های نظری تشکیل شده‌اند به اشباع نظری می‌رسند. یعنی دیگر اطلاعات یا گزاره جدیدی ایجاد نمی‌شود تا بتوان آن را در گزاره یا مقوله‌ای قرار داد.

جامعه آماری بخش کمی این پژوهش اساتید دانشگاه فرماندهی و ستاد آجا در سال ۱۴۰۱ به تعداد ۸۷ نفر و نمونه‌گیری با استفاده از جدول کوکران به روش تصادفی ساده انجام گردید. علت به‌کارگیری اساتید دافوس آجا این است که جامعه مورد مطالعه دافوس آجا بوده و سالیانه این اساتید با دانشجویان کشورهای دوست و همسایه پذیرش نموده و همچنین برخی از این اساتید دوره‌های نظامی خارج از کشور را طی نموده‌اند و با دیپلماسی‌های آموزشی و پژوهشی آشنایی دارند. از این‌رو تعداد ۸۱ پرسشنامه که با طیف لیکرت تنظیم‌شده توزیع و در تحلیل با نرم‌افزار Smart PLS استفاده شد.

شیوه گردآوری و تحلیل داده‌ها

در سال ۱۹۹۶ استراوس و کوربین بیان کردند که می‌توان واحدهای معنادار را در مقولات و دسته‌های مفهومی با درجه انتزاع بالا طبقه‌بندی کرد و به بررسی تفاوت این مجموعه‌های ایجادشده با یکدیگر پرداخت. بنابراین محقق نیز ابتدا کدهای اولیه را طی یک مصاحبه عمیق پدیدارشناسانه پیرامون تجربه افراد از دیپلماسی آموزشی- پژوهشی دفاعی دانشگاه فرماندهی و ستاد ارتش ج.ا. ایران را کاوش نموده و سپس مطابق با مکتب استراوس و کوربین در قالب مقولات احصاء شده دسته‌بندی گردیدند. مشروح سؤالات از خبرگان به شرح ذیل هستند.

کنش‌های آموزشی که موجب توسعه دیپلماسی دفاعی دافوس آجا با کشورهای دوست و هم‌پیمان می‌گردد کدامند؟

کنش‌های پژوهشی که موجب توسعه دیپلماسی دفاعی دافوس آجا با کشورهای دوست و هم‌پیمان می‌گردد کدامند؟

به نظر شما چه الزاماتی برای توسعه دیپلماسی دفاعی دافوس آجا با کشورهای دوست و هم‌پیمان باید فراهم گردد؟

جدول (۳) مقولات احصاء شده از توسعه دیپلماسی آموزشی - پژوهشی دفاعی دانشگاه فرماندهی و ستاد ارتش ج.ا. ایران

کد محوری	مقوله‌های احصاء شده	کد خبرگان
آموزشی	تبادل دانشجو	P1,P2,P3,P4, P5, P6,P7
	برگزاری دوره‌های کوتاه‌مدت عرضی و مهارتی	P1,P4, P5, P6
	به‌روز بودن متون آموزشی با توجه به جنگ‌های آینده	P1,P2,P5, P6,P7
	تسلط اساتید به زبان خارجی	P1,P2,P3,P4, P5, P6
	تبادل استاد	P2,P3,P4,P6,P7
	انتشار کتب و محتوای درسی به زبان بین‌المللی	P1,P2,P4, P5, P6,P7
	تهیه سند راهبردی مشترک آموزشی و انعقاد تفاهم‌نامه	P1,P2,P3,P4, P5, P6,P7
	تبادل محتوای درسی و کتب آموزشی	P1,P3,P4, P5, P6,P7
	تشکیل تیم‌های مشترک برای تهیه محتوا	P2,P3,P4,P5,P7
	فضای آموزشی مناسب	P1,P6
پژوهشی	برگزاری همایش‌های علمی مشترک	P1,P2,P3,P4, P5, P6,P7
	حضور دانشجویان و اساتید در همایش‌ها و کنفرانس‌ها	P1,P2,P3,P4, P5, P6,P7
	برگزاری اردوهای علمی، فرهنگی و گردشگری بین‌المللی	P1,P2,P3,P5, P6,P7
	تحقیقات و پژوهش‌های مشترک	P1,P2,P3,P4, P5, P6,P7
	دعوت از اساتید سایر کشورها برای ارسال مقاله و سخنرانی	P1,P2,P4,P5,P6
	انتشار نشریات علمی و کتب مشترک به زبان‌های بین‌المللی	P1,P2,P3,P4, P5, P6,P7
	برگزاری رزمایش‌های مشترک و مرکب	P1,P2,P3,P4, P5, P6,P7
	تأسیس مراکز تحقیق و توسعه علمی و بین‌المللی مشترک	P1,P2,P5,P7
	اعزام دانشجویان و پژوهشگران برای بازدید از دانشگاه‌ها و پژوهشگاه‌های سایر کشورها	P1,P2,P3,P4, P5, P6,P7
	آینده‌نگری	P1,P2,P5,P6,P7
الزامات	فراهم آوردن زیرساخت، فضا، تجهیزات، امکانات، سامانه‌های آموزشی	P1,P2,P3,P4, P5, P6,P7
	تخصیص اعتبارات کافی (بودجه)	P1,P2,P3,P4, P5, P6,P7
	ضرورت توجه به الزامات ملی	P2,P3,P4,P5,P7
	تسلط به فنون تعامل و ارتباط انسانی سازنده، مؤثر، محترمانه و عاری از تبعیض	P1,P2,P3,P5
	تهیه رهنامه، سیاست‌ها، چشم‌اندازها، سیاست‌گذاری‌های	P1,P2,P3,P4, P5, P6,P7

کد خبرگان	مقوله‌های احصاء شده	کد محوری
	راهبردی، آرمان‌ها، اهداف، مأموریت‌ها و معیارها	
P1,P2,P5, P6	وجود ساختار مشخص، نظام‌سازی و تقسیم‌کار و هماهنگی میان سازمان‌ها	
P1,P2,P3,P4,P6	تأمین امکانات مسکونی، فضای زیست، امکانات رفاهی و ورزشی	
P1,P2,P3,P4, P5, P6,P7	آشنایی جامع با آداب و رسوم و فرهنگ‌ها	
P1,P2,P5,P6,P7	استفاده از بسترهای شبکه‌های مجازی، اجتماعی، وب سایت‌ها	

اکنون با ایجاد ۲۹ مقوله احصاء شده از توسعه دیپلماسی آموزشی- پژوهشی دفاعی دانشگاه فرماندهی و ستاد ارتش ج. ا. ایران طی کدگذاری مصاحبه توسط ۷ خبره، مجدد کدهای احصاء شده به خبرگان بازگردانده شد و با اعمال تغییراتی در برخی از واژه‌ها، مقولات به تأیید خبرگان و اشباع نظری رسید. برای جمع‌آوری داده‌های بخش کمی نیز تعداد ۸۱ پرسشنامه به صورت تصادفی با ارسال مکتوب در اختیار نمونه آماری قرار گرفت و در دو قسمت بررسی شدند:

در بخش توصیفی پاسخ‌دهندگان شامل ۱۸ نفر با مدرک دکترا و ۶۳ نفر با مدرک کارشناسی ارشد به تفکیک در شاخه‌های علوم انسانی (۷۸ نفر)، علوم پایه (۳ نفر) و از نظر جنسیت تماماً مرد بودند. برای ارزیابی پایایی ضرایب قابلیت اطمینان ساختاری و آلفای کرونباخ باید از ۰/۷ بزرگ‌تر باشند. همان‌طور که از نتایج جدول ۲ مشاهده می‌گردد، موارد مذکور تأیید می‌گردد. برای سنجش روایی همگرا از متوسط واریانس استخراج‌شده، استفاده می‌شود که حداقل مقدار قابل قبول آن ۰/۵ است. وجود روایی و اگر نیز به این معنی است که متغیر پنهان توسط متغیرهای آشکار خودش بهتر از متغیرهای عوامل دیگر توضیح داده می‌شود؛ که در مدل‌سازی مسیری PLS از معیار فورنل- لارکر برای سنجش آن استفاده می‌کنیم. معیار فورنل- لارکر بیان می‌کند که یک متغیر باید در مقایسه با معرف‌های سایر متغیرهای پنهان، پراکندگی بیشتری را در بین معرف‌های خود داشته باشد یا به عبارت دیگر متوسط واریانس استخراج‌شده هر متغیر پنهان باید بیشتر از بالاترین توان دوم همبستگی آن متغیر با سایر متغیرهای پنهان باشد. با توجه به مقادیر جدول ۳ روایی مدل اندازه‌گیری نیز تأیید می‌گردد.

جدول (۴) پایایی متغیرها

عامل	CR	cronbach
آموزش	۰/۶۲۸	۰/۸۴۷
پژوهش	۰/۵۶۷	۰/۸۲۴
الزامات	۰/۶۵۸	۰/۷۸۶

جدول (۵) نتایج آزمون فورنل لارکر و متوسط واریانس استخراج شده

عوامل	۱	۲	۳	AVE
۱	۰/۸۵۴			۰/۷۸۷
۲	۰/۴۱۱	۰/۸۲۴		۰/۶۲۵
۳	۰/۴۸۲	۰/۴۷۱	۰/۹۳۱	۰/۶۶۸

کیفیت مدل اندازه‌گیری (شاخص اشتراک)

این شاخص توانایی مدل را در پیش‌بینی متغیرهای مشاهده‌پذیر از طریق مقادیر متغیر پنهان متناظرشان می‌سنجد. مقادیر مثبت این شاخص نشانگر کیفیت مناسب و قابل قبول مدل اندازه‌گیری است. در جدول ۴ مقادیر شاخص اشتراک مربوط به هر یک از عوامل درج شده است. همان‌طور که مشاهده می‌شود مقادیر مثبت و بزرگ‌تر از صفر هستند.

جدول (۶) نتایج آزمون کیفیت مدل اندازه‌گیری

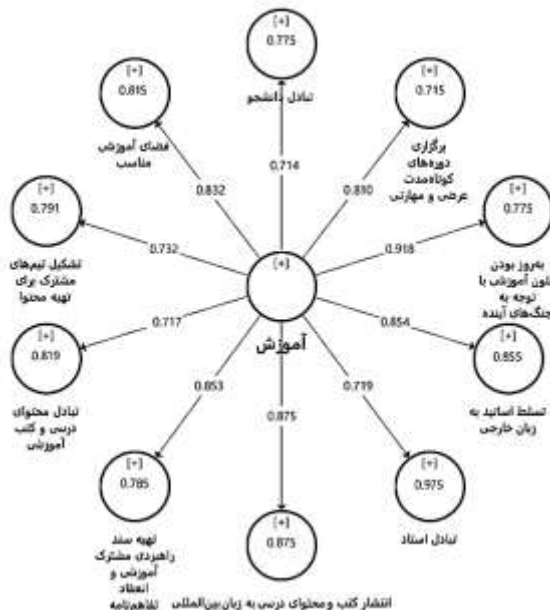
عوامل	CV Com
آموزش	۰/۲۱۴
پژوهش	۰/۳۳۷
الزامات	۰/۳۵۲

ارزیابی مدل ساختاری (مدل درونی)

بعد از ارزیابی مدل اندازه‌گیری و تأیید پایایی و روایی مدل، می‌توان به ارزیابی مدل ساختاری پرداخت. از دو معیار برای ارزیابی این مدل استفاده می‌شود.

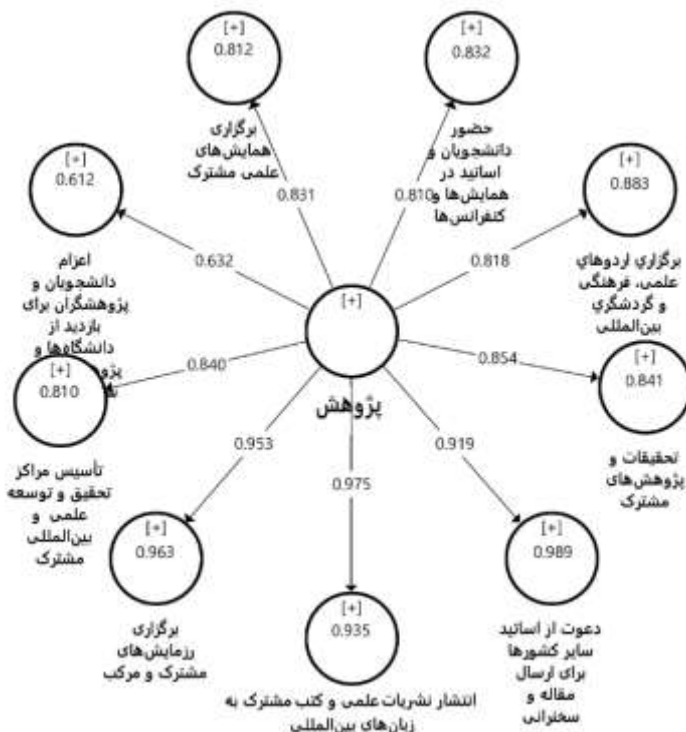
ضریب تعیین (R^2)

معیار اساسی برای ارزیابی میزان تبیین متغیرهای وابسته، ضریب تعیین است. ضریب تعیین نشان می‌دهد که چند درصد از تغییرات متغیر وابسته، توسط متغیرهای مستقل تبیین می‌شود. مقدار این ضریب از ۰ تا ۱ متغیر است. چن^۱ (۱۹۹۸)، مقادیر نزدیک به ۰/۶۷ را مطلوب، نزدیک به ۰/۳۳ را معمولی و نزدیک به ۰/۱۹ را ضعیف ارزیابی می‌نماید.

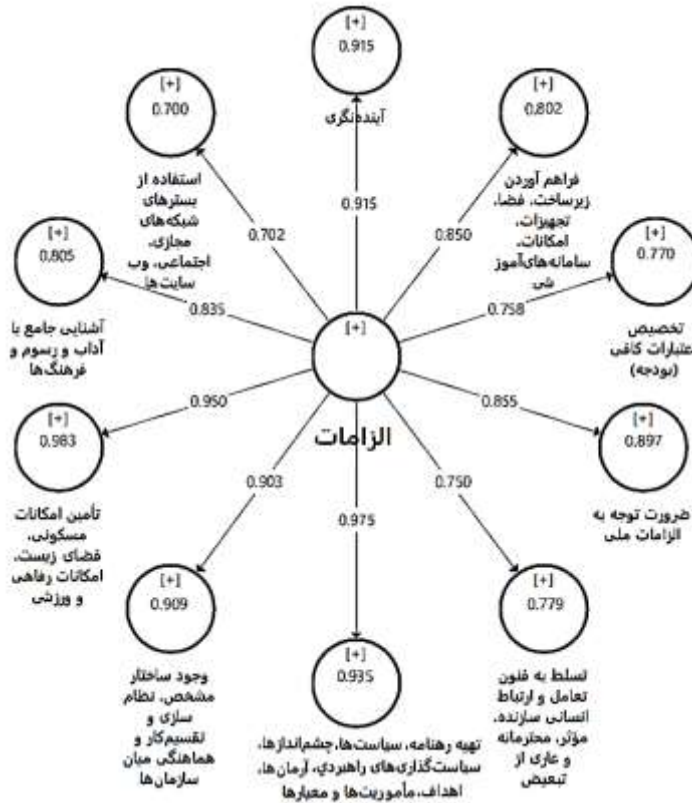
شکل (۱) مدل آموزش در حالت ضریب معانی ساختاری

مطابق شکل شماره ۲، مقدار ضریب تعیین تبادل دانشجو ۰/۷۷۵؛ برگزاری دوره‌های کوتاه‌مدت عرضی و مهارتی ۰/۷۱۵؛ به روز بودن متون آموزشی با توجه به جنگ‌های آینده ۰/۷۷۵؛ تسلط اساتید به زبان خارجی ۰/۸۵۵؛ تبادل استاد ۰/۹۷۵؛ انتشار کتب و محتوای درسی به زبان بین‌المللی ۰/۸۷۵؛ تهیه سند راهبردی مشترک آموزشی و انعقاد تفاهم‌نامه ۰/۷۸۵؛ تبادل محتوای درسی و کتب آموزشی ۰/۸۱۹؛ تشکیل تیم‌های مشترک برای تهیه محتوا ۰/۷۹۱؛ فضای آموزشی مناسب ۰/۸۱۵ به دست آمد که در این پژوهش در بازه مطلوب ارزیابی می‌گردند.

شکل (۲) مدل پژوهش در حالت ضریب معانی ساختاری

مطابق شکل شماره ۲، مقدار ضریب تعیین برگزاری همایش‌های علمی مشترک ۰/۸۱۲؛ حضور دانشجویان و اساتید در همایش‌ها و کنفرانس‌ها ۰/۸۳۲؛ برگزاری اردوهای علمی، فرهنگی و گردشگری بین‌المللی ۰/۸۸۳؛ تحقیقات و پژوهش‌های مشترک ۰/۸۴۱؛ دعوت از اساتید سایر کشورها برای ارسال مقاله و سخنرانی ۰/۹۸۹؛ انتشار نشریات علمی و کتب مشترک به زبان‌های بین‌المللی ۰/۹۳۵؛ برگزاری رزمایش‌های مشترک و مرکب ۰/۹۶۳؛ تأسیس مراکز تحقیق و توسعه علمی و بین‌المللی مشترک ۰/۸۱۰؛ اعزام دانشجویان و پژوهشگران برای بازدید از دانشگاه‌ها و پژوهشگاه‌های سایر کشورها ۰/۶۱۶۱۲ به دست آمد که در این پژوهش در بازه مطلوب ارزیابی می‌گردند.

شکل (۳) مدل الزامات در حالت ضریب معانی ساختاری

مطابق شکل شماره ۳، مقدار ضریب تعیین آینده‌نگری ۰/۹۱۵؛ فراهم آوردن زیرساخت، فضا، تجهیزات، امکانات، سامانه‌های آموزشی ۰/۸۰۲؛ تخصیص اعتبارات کافی (بودجه) ۰/۷۷۰؛ ضرورت توجه به الزامات ملی ۰/۸۹۷؛ تسلط به فنون تعامل و ارتباط انسانی سازنده، مؤثر، محترمانه و عاری از تبعیض ۰/۷۷۹؛ تهیه رهنامه، سیاست‌ها، چشم‌اندازها، سیاست‌گذاری‌های راهبردی، آرمان‌ها، اهداف، مأموریت‌ها و معیارها ۰/۹۳۲؛ وجود ساختار مشخص، نظام‌سازی و تقسیم‌کار و هماهنگی میان سازمان‌ها ۰/۹۰۹؛ تأمین امکانات مسکونی، فضای زیست، امکانات رفاهی و ورزشی ۰/۹۸۳؛ آشنایی جامع با آداب و رسوم و فرهنگ‌ها ۰/۸۰۵؛ استفاده از بسترهای شبکه‌های مجازی، اجتماعی، وب سایت‌ها ۰/۷۰۰ به دست آمد که در این پژوهش در بازه مطلوب ارزیابی می‌گردند.

نتیجه‌گیری

در تحقیق حاضر هدف بر این بوده است که با شناسایی دیپلماسی آموزشی - پژوهشی دفاعی و همچنین الزامات دیپلماسی دفاعی دافوس با کشورهای دوست و هم‌پیمان را شناسایی و با

به‌کارگیری نتایج آن دیپلماسی دفاعی دافوس آجا را توسعه داد. نتایج این پژوهش به بعد معرفی شده از سوی سایر پژوهشگران در این زمینه محدود نشده، بلکه برای احصاء عوامل از طی مصاحبه با خبرگان به دست آمده است. به این صورت که در مطالعه اهداف و روش تحقیق به روشنی تفاوت‌های آن را با پیشینه‌ها روشن می‌کند. در هر حال نمی‌توان نقش پیشینه‌ها را در دانش‌افزایی این تحقیق انکار کرد اما این واقعیت نیز وجود دارد که حاصل تمام آن‌ها به دیپلماسی آموزشی - پژوهشی دفاعی در دافوس آجا اشاره نگردیده و از آنجا که مسئله تحقیق برگرفته از نیاز ارتش جمهوری اسلامی ایران بوده است، یافته‌های تحقیق می‌تواند راهنمای دانشگاه فرماندهی و ستاد آجا در توسعه دیپلماسی آموزشی - پژوهشی دفاعی باشد. از این رو پیشنهادهای بر اساس یافته‌های تحقیق به معاونت‌های آجا و دانشگاه فرماندهی و ستاد آجا ارائه می‌گردد:

الف. معاونت تربیت و آموزش آجا

- ۱- نسبت به بازنگری دستورالعمل مناسبات نظامی خارجی ارتش جمهوری اسلامی ایران با اختصاص یک فصل مخصوص دیپلماسی دفاعی دافوس آجا با در نظر گرفتن تسهیل قوانین و مقررات موجود و کاهش بروکراسی اداری تدوین نماید.
- ۲- نسبت به تهیه سند راهبردی مشترک آموزشی و انعقاد تفاهم‌نامه با کشورهای دوست و هم‌پیمان با هماهنگی و همکاری معاونت اطلاعات اقدام نماید.

ب. معاونت طرح و برنامه و بودجه آجا

- ۱- در موافقت‌نامه سالیانه منعقد شده بین طرح و برنامه و بودجه آجا و طرح و برنامه و بودجه ستاد کل ن. م اعتبار لازم جهت توسعه دیپلماسی دفاعی دافوس آجا پیش‌بینی و در اختیار دافوس قرار گیرد.
- ۲- در خصوص ایجاد ساختار سازمانی مدون و ایجاد گروه آموزش بین‌الملل در دافوس جهت راهبری کلیه امور دانشجویان خارجی اقدام نماید.

پ. معاونت اطلاعات آجا

- ۱- زمینه لازم برای برگزاری دوره‌های عرضی و یا توجیهی برای دانشجویان دافوس جهت آشنایی آنان با قوانین و مقررات کشورهای دوست و هم‌پیمان، آداب‌ورسوم و فرهنگ آنان فراهم نماید.

- ۲- فرآیند تبادل دانشجویان و اساتید، اعزام آنان برای شرکت در همایش‌های علمی مشترک، همایش‌ها و کنفرانس‌ها، تحقیقات و پژوهش‌های مشترک تسهیل گردد.
- ۳- از طریق وابسته‌های نظامی نسبت به اخذ کتب و مدارک و متون آموزشی دافوس کشورهای دوست و هم‌پیمان اقدام گردد.

پ. دافوس آجا

۱. به‌منظور تسلط اساتید دافوس به زبان‌های بین‌المللی نسبت به برگزاری دوره‌های زبان‌های خارجی اقدام گردد.
۲. از اساتید کشورهای دوست و هم‌پیمان برای ارسال مقاله و ایراد سخنرانی با هماهنگی مبادی مربوطه دعوت به عمل آید.
۳. متون آموزشی با توجه به جنگ‌های آینده، به‌روز و محتوای آموزشی بازنگری شود.
۴. نسبت به انتشار کتب و محتوای درسی به زبان بین‌المللی اقدام نماید.
۵. از ظرفیت دانشگاه‌های معتبر کشور برای برقراری تعامل در حوزه‌های نظامی استفاده گردد
۶. زیرساخت‌های لازم از قبیل فضا، تجهیزات، امکانات، سامانه‌های آموزشی، امکانات مسکونی، فضای زیست، امکانات رفاهی و ورزشی و... را برای دانشجویان خارجی فراهم نماید.

قدردانی

از خبرگان توانمندی که در طول پژوهش، دانش خویش را سخاوتمندانه در اختیار محقق این پژوهش قرار دادند و استواری پژوهش حاضر بر مشارکت و دانش این بزرگواران قرار گرفته است و بنا به مسائل اخلاقی و امنیتی پژوهش قادر به اعلام اسامی آنان نیستیم، سپاسگزارم.

منابع

- پناهی، عباس‌پور، خورسندی طاسکوه، غیائی ندوشن. (۲۰۲۱). تحلیل تطبیقی آموزش عالی فرامرزی در کشورهای منطقه خلیج‌فارس با رویکرد قطب‌های بین‌المللی آموزش. مدیریت و برنامه‌ریزی در نظام‌های آموزشی، ۱۳(۲)، ۴۳-۸۰.
- تسلیمی، نوروزی، خلیل، مدحت. (۲۰۱۸). شناسایی ابعاد و مؤلفه‌های مؤثر بر ارتقای توان دانشگاه‌ها در توسعه دیپلماسی علم و فناوری ج. ا. ایران: رویکردی استراتژیک. اندیشه مدیریت

- راهبردی (اندیشه مدیریت)، ۱۲(۲)، ۱۸۸-۲۱۴.
- رنجه، علی. (۱۴۰۱). نقش آموزش و پرورش در توسعه کشور، مجموعه مقالات دوازدهمین کنفرانس بین‌المللی پژوهش‌های مدیریت و علوم انسانی در ایران، ۲۴ خرداد ۱۴۰۱ تهران.
 - حاجی‌زاده، سیروس. (۱۳۹۹). الگوی دیپلماسی دفاعی جمهوری اسلامی ایران در راستای امنیت‌زایی و عمق‌بخشی انقلاب اسلامی، آفاق امنیت، ۴۸(۱۳): ۲۰۹-۲۵۴
 - جعفری سید اصغر. (۱۳۹۸). نقش دیپلماسی دفاعی در امنیت پایدار مبتنی بر دیدگاه امام خامنه‌ای، فصلنامه مطالعات دفاعی استراتژیک، سال هفدهم، شماره ۷۸، ۶۳-۸۸
 - خالدنژاد، عین‌الله. (۱۳۷۴). تاریخچه دافوس، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشکده فرماندهی و ستاد آجا، تهران، ص ۷۴.
 - دهشیری محمدرضا، طاهری مهدی (۱۳۹۵)، دیپلماسی آموزشی جمهوری اسلامی ایران در آسیای مرکزی، فصلنامه آسیای مرکزی و قفقاز، شماره ۹۴، تهران، ص ۳۴.
 - دستورالعمل مناسبات نظامی خارجی ارتش جمهوری اسلامی ایران، مصوبه آجا سال ۱۴۰۰
 - دستورالعمل روابط علمی بین‌المللی نیروهای مسلح جمهوری اسلامی ایران مصوبه ستاد کل نیروهای مسلح دی‌ماه سال ۱۳۹۹.
 - ذوالفقار زاده محمدمهدی، سنایی مهدی (۱۳۹۲)، دیپلماسی علم و فناوری چارچوبی نظری و پیشنهادهای عملی، فصلنامه رهیافت، شماره ۵۴، تهران، ص ۵۰.
 - ذوالفقارزاده، محمدمهدی، هاجری، مهدی و افتخاری، حسین (۱۳۹۵). نقش دیپلماسی علم و فناوری در بهبود چالش‌های شرکت‌های دانش‌بنیان، فصلنامه رشد فناوری، سال دوازدهم، شماره ۴۸.
 - شیدایی، محمدرضا. (۱۳۹۹). تاریخچه دانشگاه فرماندهی و ستاد ارتش جمهوری اسلامی ایران، انتشارات دافوس، تهران.
 - صافی، احمد. (۱۳۹۳). مدیریت و برنامه‌ریزی در آموزش و پرورش، اداره کل آموزش‌های ضمن خدمت، چاپ پنجم، تهران،
 - عراقچی سید عباس، قافله باشی سید مجید (۱۳۹۹). راهبردهای سیاست خارجی در حوزه دفاعی - امنیتی، فصلنامه علمی مطالعات مدیریت راهبردی دفاع ملی، سال چهارم، شماره ۱۳، تهران، ص ۱۹۱.
 - متقی، ابراهیم، پوستین‌چی، زهره. (۱۳۹۵). رهیافت‌ها و فرآیندهای دیپلماسی دفاعی در راهبرد امنیت ملی جمهوری اسلامی ایران، تهران: انتشارات مرکز تحقیقات راهبرد دفاعی.
 - نورمحمدی، مرتضی و محمدی‌پور طیبه. (۱۳۹۵). جایگاه دیپلماسی آموزشی در سیاست خارجی عربستان سعودی در منطقه خاورمیانه، فصلنامه مطالعات سیاسی جهان اسلام، ۱۹(۱۴۱)، ۱۳۹-۱۶۴

- مقیمی، طلپعه، آراسته، محمدخانی، کامران. (۱۳۹۵). مدل پیشبرد دیپلماسی علم و فناوری در کشور از زاویه مطالعات میان‌رشته‌ای نظام‌های آموزش عالی و سیاست خارجی؛ مورد مطالعه: دانشگاه صنعتی خواجه نصیرالدین طوسی. *فصلنامه مطالعات میان‌رشته‌ای در علوم انسانی*، ۸(۴)، ۱۹۵-۲۲۴.
- مهدی نژاد نوری محمد، خراشادی‌زاده محمدرضا، بابایی سعید. (۱۳۹۸). الگوی راهبردی دیپلماسی علم و فناوری بر اساس گفتمان ولایت فقیه، سند چشم‌انداز و سیاست‌های کلی علم و فناوری.
- ممتاز، غلامحسین. (۱۳۹۴). بررسی مفهوم جامعه‌شناختی توسعه، مجموعه مقالات کنفرانس بین‌المللی علوم انسانی، روانشناسی و علوم اجتماعی، مرکز همایش‌های بین‌المللی صدا و سیما ۲۷ آبان ۱۳۹۴.
- مینایی، حاجیانی، ابراهیم، دهقان، جعفرزاده‌پور، فروزنده. (۱۳۹۵). تعیین پیشران‌های اصلی دیپلماسی دفاعی ج.ا. ایران در سطوح منطقه‌ای و بین‌الملل. *آینده پژوهی دفاعی*، ۱(۱)، ۷-۲۶.
- وزیری اسماعیل، صبوری علی‌اکبر، (۱۴۰۰). تعاملات علمی بین‌المللی پیشران دیپلماسی علم و فناوری، دو فصلنامه نشاء علم، سال دوازدهم، شماره اول، تهران، ص ۱۳-۲۰.
- یوسف‌وند، یعقوب، مهدیان، حسین، و یوسف‌وند، ایوب. (۱۳۹۸). نظم بحرانی و پیامدهای راهبرد دیپلماسی دفاعی جمهوری اسلامی ایران. *سیاست دفاعی*، ۲۸(۱۰۹)، ۱۱۳-۱۳۷.
- Beddington, J. (2010) *Diplomacy for Science, in new for frontier for science, Quarterly Publication from the AAAS CENTER for Science Diplomacy.*
- Bernes, Lee & House Ch (2010) *diplomacy in Science in new Frontier Science Diplomacy Navigating the Canging Balance in Power London*(5-6).
- Dehgan A& Colglazier E, W(2012), *Development science and science diplomacy, Quarterly Publication from the AAAS CENTER for Science Diplomacy.*
- Porsdam, H. , & Porsdam Mann, S. (2024). Anticipation and diplomacy (with)in science: activating the right to science for science diplomacy. *The International Journal of Human Rights*, 28(3), 480–496. <https://doi.org/10.1080/13642987.2023.2269102>.